

PURYFIKACJA

a dla okazania większej czci dla Eucharystii wypija → ablucję; praktykę tę potwierdza mszał domin. z 1254 i kartuski z 1259; w 1. poł. XIV w. występował zwyczaj p. ust i palców, połączone ze stosownymi modlitwami; wg MR (1570) p. kielicha można było dokonywać winem lub winem i wodą w połączeniu z obmyciem palców; zalecano w nim także, aby kapłan po wypiciu → Krwi Chrystusa puryfikował usta winem oraz palce wodą; po reformie liturgii Soboru Wat. II p. dokonuje prezbiter, diakon lub akolita na boku ołtarza lub kredensie (*Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, Pz 2004, nr 163; por. nr 183 i 192), wypowiadając słowa: „Panie, daj nam czystym sercem przyjąć to, co spożyliśmy ustami, i dar otrzymany w doczesności niech się stanie dla nas lekarstwem na życie wieczne” (*Sakramentarz z Werony*).

Nowowiejski II 261-262, V 990-1006; F. Cabrol, DACL I 103-109; V. Maurice, DThC I 91-93; Nadolski LL 1267.

Anna Pleskaczewska

PURYTANIZM (ang. *purity* czystość), nurt reformatorski w anglikanizmie, zapoczątkowany w 60. latach XVI w., postulujący oczyszczenie kultu i ustroju Kościoła → anglikańskiego z rzym.kat. elementów.

Początkowo p. był jedynie wewnątrzkościelnym ruchem odnowy, nast. przekształcił się w nurt o charakterze społ. i polit., a purytanami zaczęto nazywać przeciwników polityki kośc. → Elżbiety I domagających się przeprowadzenia reform Kościoła służących zatarciu tradycji rzym.; zwolennicy p. żądali odrzucenia tradycyjnego stroju i związanych z nim obrzędów liturg.; krytycy poddali także ustroj hierarchiczny Kościoła, kwestionując zwł. sens urzędów biskupiego; radykalni purytanie (m.in. Th. → Cartwright) domagali się nawet stworzenia purytańskiego ustroju Kościoła, dlatego w XVII w. za purytan uznawano wszystkich przeciwników → episkopalizmu (włącznie z → independentami), a także → nonkonformistów.

Na synodzie w Westminster 1643 podjęto decyzję o wprowadzeniu w Kościele anglik. nowego ustroju kośc. (wg wzoru szkoc.), obejmującego purytańskie wyznanie wiary (1648 zatwierdzone przez parlament) oraz purytański porządek liturg. określony w *Directory of Public Worship* (wprowadzony w miejsce *Book of → Common Prayer*). Reformy p. zostały zniesione podczas panowania Karola II, zwł. w wyniku działalności O. → Cromwella; mimo prześladowań zwolennicy p. przetrwali w niektórych ośrodkach do edyktu tolerancyjnego 1689; w tym okresie działało wielu pisarzy rel. tworzących dzieła utrzymane w duchu p. (m.in. R. → Baxter, J. → Bunyan, J. → Milton). P. znacząco oddziaływał również na wspólnoty kośc. w Ameryce Pn.; 1648 przyjęto doktrynalne orzeczenie zw. *Cambridge Platform*, w którym została sformułowana purytańska nauka i dyscyplina kośc.; złagodzenie w 2. poł. XVII w. kryteriów związanych z udzielaniem chrztu i przynależnością eklezjalną oraz wprowadzenie ponadwspólnotowych struktur społ. przyczyniło się do uformowania w XVIII w. → kongregacjonalizmu.

P. wykazuje wiele cech wspólnych z → kalwizmem; purytańska pobożność cechuje świadomość zbawczego wybrania oraz pełne determinacji dążenie do uświęcenia, któremu towarzyszy osobista dyscyplina życia, obejmująca rygorystyczne świętowanie niedzieli oraz odrzucenie wielu rozrywek (m.in. taniec, teatr); podkreślając znaczenie *Pisma Świętego* (zgodnie z zasadą *sola scriptura*) i słowa Bożego w życiu chrześcijanina, p. prowadził do odrzucenia pobożności kulturowo-sakramentalnej; przeświadczenie zaś o bezpośrednim kontakcie z Bogiem prowadziło zwolenników p. do zakwestionowania idei jakiegokolwiek pośrednictwa duchownego (kapł.), a przekonanie o równości wszystkich wierzących skutkowało negacją struktur hierarchicznych.

B.R. White, *The English Separatist Tradition*, Ox 1971; G. Yule, *Puritans in Politics*, Abingdon 1981; P. Lake, *Moderate Puritans and the Elizabethan Church*, C 1982, 2004; P. Collinson, *English P.*, Lo 1983, 1990; W.R. Ward, *EKLn III 1405-1410*; F.J. Bremer, *P. Transatlantic Perspectives on a Seventeenth-Century Anglo-American Faith*, Bs 1993; W. Lamont, *P. and Historical Controversy*, Lo 1996; *The*

Culture of English P., 1560-1700, NY 1996, Basingstoke 2002; P. Collinson, J. van den Berg, *TRE XXVIII 8-30* (bibliogr.); Ch.L. Cohen, J.R.D. Coffey, *RGG VI (2003⁴) 1831-1839*; G. Hintzen, *LThK VIII (2006) 745-746*; *Puritans and P. in Europe and America. A Comprehensive Encyclopedia*, Santa Barbara 2006.

Stanisław Józef Koza

PUSAN, Busan, diecezja w Korei Pd. eryg. 10 III 1962, sufr. Tegu.

Chrześcijaństwo pojawiło się tu w końcu XVIII w. (pierwszym chrześcijaninem był Kim Bom Ou, zesłany do Minyang za ofiarowanie misjonarzom domu w Myongdong); 1957 utworzono wikariat apost. (29 parafii i 41 095 wiernych), podniesiony nast. do rangi diecezji; w P. działa Catholic University of P., zał. 1964 jako Maryknoll School of Nursing, przekształcony 1971 w College of Nursing, 1990 w P. Catholic College, a po połączeniu 1999 z Jisan College (zał. 1979) w uniwersytet, mający obecnie 6 kierunków kształcenia (administracja, informacja, nauka o zdrowiu, pielęgniarstwo, pomoc socjalna, teologia i zarządzanie); w duszpasterstwie pracuje 10 zgromadzeń męskich, m.in. benedyktyni, franciszkanie, franciszkanie konwentualni, misjonarze miłości, pauliści, salezianie, oraz 24 żeńskie, m.in. oliwetanki-benedyktynki (prezorat w P.), franciszkanki misjonarki Maryi, misjonarki Krwi Chrystusa, siostry szkolne de Notre Dame, siostry szpitalne św. Pawła, siostry miłosierdzia z Miyazaki (→ miłosierdzie III B 50°) i uczennice Boskiego Mistra; diecezja zajmuje 3267 km² i liczy 5,4 mln mieszk., w tym 409 587 katolików, 110 parafii, 269 księży diec. i 20 zak., 43 zakonników, 834 siostry.

E. Pecoraio, *ECat X 357-358*; *AAS 49(1957) 708, 54(1962) 552-555*; C.A. Herbst, *NCE VIII (1967) 254-256* (bibliogr.); *AnPont 2010*.

Bożena Modzelewska

PUSEY EDWARD BOUVERIE, ur. 22 VIII 1800 w Pusey (hrabstwo Oxfordshire), zm. 16 IX 1882 w Ascot (hrabstwo Berkshire), anglik. teolog i orientalista.

Urodził się w arystokratycznej rodzinie pochodzenia walońskiego; od 1819 kształcił się w Christ Church College uniw. w Oksfordzie, gdzie przystąpił do → High Church; 1823 został nauczycielem i wychowawcą w Oriel College; 1825 uzyskał tytuł Master of Arts, a nast. doktorat z teologii; 1825-27 poznał język i teologię w Niemczech; od 1827 studiował w Getyndze bibliistykę i orientalistykę; znajomość języków orientalnych pogłębiał nast. w Berlinie, Greifswaldzie i Bonn; 1828 po święceniach diakonatu (nast. prezbiteratu) otrzymał profesurę języka hebr. w Oksfordzie; ok. 1833 włączył się w → oksfordzki ruch, a po konwersji Johna Henry'ego → Newmana stał się jego gł. przedstawicielem.

W działalności dydaktycznej i nauk. odwoływał się do świadectw bibl. i patryst.; w wykładach akcentował apostołskość i katolickość Church of England, m.in. na podstawie episkopatu hist.; zabiegał o zbliżenie z Kościołem rzym.kat., dlatego z rozczarowaniem przyjmował ogłoszenie dogmatów o niepokalanym poczęciu NMP (i tzw. ekscesy rzym.kat. kultu maryjnego) oraz nieomylności pap., zdefiniowanej przez Sobór Wat. I; → usprawiedliwienie wiązał z efektywnością przyjęcia sakramentów chrztu i Eucharystii (podkreślał ich sakralność); zaangażowany był w odnowę spowiedzi indywidualnej (w tym celu m.in. opublikował 1878 w Oksfordzie tłum. dzieła J.J. → Gaume'a *Manual for Confessors*) i życia zak. (zał. żeńskich wspólnot zak. w Caversham Park Village i Devonport); przeciwstawiał się wpływowi protest. teologii liberalnej i kryt., a także zbyt radykalnej reformie uniw. w Oksfordzie. P. uważa się za jednego z ojców → anglokatolicyzmu.

P. był autorem m.in. pism poświęconych teologii niem. – *An Historical Enquiry into the Probable Causes of the Rationalist Character Lately Predominant in the Theology of Germany* (Lo 1828) i *Containing an Explanation of the Views Misconceived by Mr. Rose* (Lo 1830), problematyce sakramentalnej: *The Doctrine of Holy Baptism, as Taught by Holy Scripture and the Fathers* (Ox 1834), *Scriptural Views of Holy Baptism*

(Ox 1835), *The Holy Eucharist, a Comfort to the Penitent* (Ox 1843), *The Presence of Christ in the Holy Eucharist* (Ox 1853), *The Doctrine of the Real Presence* (Ox 1855), *The Real Presence of the Body and Blood of Our Lord Jesus Christ, the Doctrine of the English Church* (Ox 1857), zagadnieniom bibl. – *The Minor Prophets, with a Commentary, Explanatory and Practical, and Introductions to the Several Books* (I-VI, Ox 1860-77), *Daniel the Prophet. Nine Lectures* (Ox 1864); kazn. działalność P. dokumentują m.in.: *Patience and Confidence, the Strength of the Church. A Sermon Preached on the fifth of November before the University of Oxford, at St. Mary's* (Ox 1837, 1838²), *Sermons during the Seasons from Advent to Whitsuntide* (I-II, Ox 1848-53), *Parochial Sermons* (I-III, Ox 1848-69; wielokrotnie wznowiane), *Lenten Sermons* (Ox 1874), *Ten Sermons Preached before the University of Oxford between 1864 and 1879* (Ox 1880), *Parochial and Cathedral Sermons* (Ox 1883). P. był autorem 7 traktatów (nr 18, 66-69, 77, 81) do serii Tracts of the Times; wydawał też wspólnie z J. → Keblem i Newmanem A Library of Fathers of the Holy Catholic Church. Bibliografię P. opublikował H.P. Liddon w *Life of Edward Bouverie P.* (Lo 1897, IV 395-446).

W 1890 utworzono w Oksfordzie P. House (z biblioteką i jego pamiątkami osobistymi), którego pierwszym rektorem został Ch. → Gore.

P. *Rediscovered*, Lo 1983 (bibliogr.); A. Geck, *The Concept of History in E.B. P. First Enquiry into German Theology and Its German Background*, JTS 38(1987) 387-408; D. Forrester, *Young Doctor P. A Study in Development*, Lo 1989; G. Bedouelle, *Catholicisme* XII 320-322; M. Greschat, *EKLn V* (1997) 496-497; R. Siebenrock, *LThK VIII* (1999³) 746-747; H. Altmann, *BBKL XVI* 1278-1301 (bibliogr.); Sh. Gilley, *TRE XXVIII* 30-35 (bibliogr.); A. Geck, *Friendship in Faith. Edward Bouverie P. (1800-1882) and F.A.G. Tholuck (1799-1877) im Kampf gegen Rationalismus und Pantheismus – Schlaglichter auf eine englisch-deutsche Korrespondenz*, *Pietismus und Neuzeit* 27(2001) 91-117; D. Brown, *P. as Consistent and Wise. Some Comparisons with Newman, Anglican and Episcopal History* 71(2002) 328-349; A. Geck, *Edward Bouverie P. Hochkirchliche Erweckung, w: Theologen des 19. Jahrhunderts. Eine Einführung*, Da 2002, 108-126; tenże, *RGV VI* (2003⁴) 1840; M.D. Chapman, *A Catholicism of the Word and a Catholicism of Devotion. P., Newman and the First „Eirenicon“*, *Zeitschrift für neuere Theologiegeschichte* 14(2007) 167-190; tenże, *P., Newman, and the End of a „Healthful Reunion“*, *The Second and Third Volumes of P., „Eirenicon“*, *Zeitschrift für neuere Theologiegeschichte* 15(2008) 208-231; R.H. Ellison, *The Tractarians' Political Rhetoric*, *Anglican and Episcopal History* 77(2008) 221-256; R. England, *Scriptural Facts and Scientific Theories. Epistemological Concerns of Three Leading English-Speaking Anti-Darwinians (P., Hodge, and Dawson)*, w: *Nature and Scripture in the Abrahamic Religions, 1700-Present*, Lei 2008, 225-256; *Autrität und Glaube. Edward Bouverie P. und Friedrich August Gottreue Tholuck im Briefwechsel (1825-1865)*, Gö 2009; T. Larsen, *Edward Bouverie P. and Holy Scripture*, *JTS* 60(2009) 490-526.

Stanisław Józef Koza

PUŚŁOWSKI FRANCISZEK KSAWERY, ur. 1806 w Pieskach k. Słonimia, zm. 9 I 1874 w Warszawie, filantrop i kolekcjoner.

Ukończył Collegium Nobilium; był marszałkiem szlachty pow. słonimskiego; odbył liczne zagr. podróże (słuchacz wykładów z chemii w Paryżu); nast. w Warszawie założył laboratorium chemiczne, które udostępnił studentom; 1840 na gruntach należących do folwarku Wierzno wybudował dwór i założył folwark; 1849 nabył Królikarnię i dobra mokotowskie z rąk Radziwiłłów, a nast. zgromadził w niej bibliotekę, kolekcję gobelinów, brązów, marmurów i obrazów (uległy zniszczeniu 1879 w czasie pożaru pałacu); zajmował się działalnością dobroczynną; 1851 przekazał część gosp. zabudowań Królikarni oraz 49 morgów ziemi na potrzeby Warsz. Instytutu Moralnie Zaniedbanych Dzieci, przeznaczając oddzielny fundusz na utrzymanie dyr. placówki; 1862 współfinansował budowę nowej siedziby instytutu w Wierzbnie (ta część Mokotowa do dziś nosi nazwę Ksawerów); 1853 stanął na czele komitetu budowy kościoła Narodzenia NMP w Mokotowie (obecnie par. pod wezwaniem św. Michała); z małżonką Julią sfinansował częściowo koszty budowy i utworzył wieczysty fundusz na utrzymanie kapelana; 1865 wybudował neorom. kaplicę w Królikarni wg projektu W.W. Bobińskiego; był współinicjatorem spółki zajmującej się budową domów dla rzemieślników i robotników; 1853-59 pełnił funkcję wiceprezesa, a 1862-64 i 1867-68 prezesa Warszawskiego Tow. Dobroczynności; był szambelanem dwo-

ru cesarstwa ros., a 1871 otrzymał od pap. Piusa IX tytuł hrabiego rzymskiego.

M. Kwiatkowski, *Królikarnia*, Wwa 1971; S. Konarski, *PSB XXIX* 417-418.

Ewa Wiorko

PUSSMAN, Prussman, KRZYSZTOF, żył w XVI w., tłumacz. Przebywał na dworze kasztelana bieckiego S. Bonera; jest autorem przekładu średniow. apokryfu *Historyja barzo cudna i ku wiedzieniu potrzebna o stworzeniu nieba i ziemie* (Kr 1551; w: *Cały świat nie pomieściłby ksiąg. Staropolskie opowieści i przekazy apokryficzne*, Wwa 1996, 2008², 91-104); dzieło pochodzenia judaist. funkcjonowało w przekazach jako *Vita Adae et Evae, Apocalypsis Mosis* lub *Poenitentia Adae*; P. prawdopodobnie korzystał z tekstu *De creatione Adae et formatione Evae ex costa eius* (R 1473); swoje tłum. dedykował kasztelanowej bieckiej Jadwidze z Kościelskich Bonerowej; utwór poświęcony jest dziejom Adama i Ewy od momentu wygnania z raju po śmierć, a tym samym łączy wątki kan. z apokryficznymi; jest spójny artystycznie; był wielokrotnie wznowiany do XVIII w., rozpowszechniany także w obiegu rękopiśmiennym; uznany za heretycki, w XVIII w. został publicznie spalony.

I. Radliński, *Apokryfy judaistyczno-chrześcijańskie*, Wwa 1911, 24-40; W. Bruchnański, *Początki literatury polskiej a kobiety*, *PHum* 3(1924) z. 1-3, 99-116; M. Adamczyk, *Biblijno-apokryficzne narracje w literaturze staropolskiej do końca XVI wieku*, *Pz* 1980, 64-67; A. Nowicka-Jeżowa, *Religijność katolicka XVI wieku, w: Nurt religijny w literaturze polskiego średniowiecza i renesansu*, Lb 1994, 187-219; T. Michałowska, *Sredniowiecze*, Wwa 1995, 2008⁸, 596-597; A. Drozd, *Staropolski apokryf w muzułmańskich księgach*, *Poznańskie Studia Polonistyczne*. Seria Literacka 3(1996) 95-134.

Anna Nowicka-Struska

PUSTELNICY, osoby żyjące w samotności (stałe lub okresowo) i naśladowujące Jezusa Chrystusa przez praktykowanie ubóstwa, pokuty i modlitwy. Życie p. stanowiło najstarszą formę życia zak. (→ Paweł Pustelnik, → Antoni Pustelnik); od starożytności p. nazywani byli → anachoretami lub → eremitami, a ich grupy dały początek → cenobitom i zorganizowanemu życiu zak. (→ monastycyzm). KPK z 1983 (kan. 603) wprowadził instytucję p. jako indywidualną formę życia konsekrowanego poza strukturami zakonów i instytutów; przez śluby lub in. święte węzły zobowiązują się oni publicznie wobec biskupa do praktykowania → rad ewangelicznych; przełożonym p. pozostaje bp diec., który winien określić statuty dla tego stanu.

Daniluk 115; A. Chrapkowski, J. Krzywda, *KomPKn II* 2, 35-36.

Slawomir Brzozecki

PUSTKÓW OSIEDLE, parafia w dek. P.O. w diec. tarnowskiej.

Początek P.O. dał zał. w 30. latach XX w. zakład chemiczny, wchodzący w skład Centr. Okręgu Przemysłowego, usytuowany w pobliżu istniejącej od XIV w. wsi Pustków; miejscowość należała do par. w Brzeźnicy; 1939 wzniesiono tu murowaną kaplicę, użytkowaną podczas II wojny świat. jako magazyn przez Niemców, którzy na przyległych terenach założyli obozy pracy i zagłady (poniosło w nich śmierć ponad 15 000 osób narodowości pol., ros., żyd. i romskiej); 1947 kaplica została konsekrowana pod wezwaniem św. Stanisława Bpa przez bpa tarn. K. Pękałę; 1970 utworzono przy niej rektorat, a 1978 erygowano parafię; wzniesiony 1982-91 wg projektu A. Behma kościół par., 1991 poświęcił bp tarn. J. Gućwa; w parafii działają m.in.: Klub Inteligencji Kat. (od 1984), biblioteka (od 1984) oraz zespół artyst. Format (od 1992); od 1993 wydawana jest gazeta „Nasz Kościół”.

Dekanat P.O. został utworzony 1992 przez bpa tarn. J. Zycińskiego; należy do niego 10 parafii: Brzeźnica, Korzeniów, Lubzina, Nagoszyn, Ocieka, Ostrów, Paszczyna, Pustków, P.O. i Skrzyszów.

SGKP IX 310; SzmTw (1972) 176-177, (2010-11) 199-202; E. Chmura, *Obóz zagłady w Pustkowie*, Tw 1993; M. Uzar, *XXV lat parafii św. Stanisława Biskupa*